

Öğretmen Adaylarının Öğretim Elemanlarının Davranışlarına Yönelik Algıları

Orhan Kumral¹

Özet

Özellikle öğretmen yetiştiren fakültelerin öğretim elemanlarının, akademik görevlerinin yanında, genç öğretmen adayları için onların mesleki yaşamlarında aynı zamanda bir davranış modeli oluşturacakları düşüncesinden hareket eden bu çalışma, öğretmen adaylarının öğretim elemanlarının davranışlarına yönelik olarak oluşan düşüncelerini ve bu düşüncelerin oluşmasına temel teşkil eden somut deneyimlerini öğrenmeyi amaçlamaktadır.

Araştırma, nitel bir çalışmadır. Olgubilim deseni ile şekillendirilen araştırmada yoğun örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma alanını, Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi'nin bir bölümünde öğrenim gören 4. sınıf öğrencileri oluşturmuştur. Çalışmada öğretim elemanlarının davranışlarına yönelik olarak öğrenci algılarına ilişkin veriler toplanmış, bu verilerin elde edilmesinde ise mecaz yoluyla veri toplama yöntemi kullanılmıştır. Araştırmanın güvenilirliğini sağlamak ve geçerliğini artırmak için Modus Operandi yaklaşımı kullanılmıştır.

Araştırma sonuçlarına bakıldığında, olumlu olan öğretim elemanı davranışları derse hazırlıklı ve zamanında gelme, öğrenci ile iyi bir iletişim ve paylaşma, bununla ilgili olarak ona değer verme, düşünceleri olan bir insan olarak saygı gösterme, alanı ve formasyonu ile ilgili yeterlik, derslerinde daha esnek kurallara başvurma şeklinde sıralanırken; öğretim elemanlarının olumsuz davranışları ise iletişim kopukluğu ya da yetersizliği, alanda ve formasyonda zayıflık, katı tutumlar, öğrenciye karşı saygısız ve küçümseyici tavırlar şeklinde temalarda toplanmıştır.

Anahtar Sözcükler: Öğretim elemanı, model davranış, metafor, öğretmen adayı, olgubilim

Prospective Teachers' Perceptions of Instructors' Behaviors

Abstract

Apart from their academic staff, instructors working for the faculty of education are important as they are also models for pre-service teachers. The aim of this study is to investigate the prospective teachers' perceptions of tutors' attitude and behavior.

This research is a qualitative study and the sample consists of 4th grade students at primary school department in faculty of education in Pamukkale University. Modus Operandi, Member Checks, Quasi-Statistics were used for validation and reliability of the study.

The findings were examined in there theme, such as prospective teachers' perceptions of tutors' positive behavior, prospective teachers' perceptions of tutors' negative behavior and metaphors that the students used for tutors' behavior.

Keywords: Instructor, model behavior, metaphor, pre-service teacher, phenomenology

¹ Arş.Gör. Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi. okumral@pamukkale.edu.tr

Giriş

Günümüzde bilgiye kolay erişebilen, onu kullanıp üretimine katkı sağlayabilen, analiz, sentez ve değerlendirme yapabilme gücü ile iletişim ve eleştirel düşünme becerilerine sahip olan, araştıran, sorgulayan, yaratıcı, evrensel değerleri özümsemiş, kendisini sürekli geliştiren, bağımsız düşünebilen, üretken, yapıcı ve demokratik değerler ile bütünleşmiş bireylere gereksinim duyulmaktadır Saracaloğlu ve Kaşlı, 2001). Söz konusu bireylerin yetiştirilmesinde ise, öğretmenlere ve öğretmen yetiştiren kurumlara büyük sorumluluklar düşmektedir. Özellikle öğretmenin öğrenci ve eğitim programlarını etkileme gücü diğerlerine göre daha fazladır. Bu nedenle eğitim hedefleri, eğitim programları, derslerin içeriği vb. ne denli iyi hazırlanırsa hazırlansın; bu programların uygulayıcısı olan öğretmenler iyi yetiştirilmezse, yapılan çalışmalar ve çabalar amacına ulaşamayacaktır.

Alkan (2003)'a göre öğretmen, bir meslek adamı olarak insan davranışlarını oluşturmada görevi olağanüstü güç ve karmaşık olan bir uzmandır. Okul öğrenmelerinde, öğretim programının uygulayıcısı olarak önemli bir role sahiptir. Eğitim alanında başarı ve verimi etkileyen çeşitli etmenler söz konusu olmakla beraber, bunların en önemlilerinden biri de eğitici personel olarak adlandırılan öğretmenlerdir.

Teknolojinin gelişmesi okulda öğretmene olan ihtiyacı karşılamamış, bununla birlikte öğretmenin yardımcısı konumunda kalmaya devam etmiştir. MEB Okul Yönetmeliği'nde de belirtildiği üzere, özel uzmanlık gerektiren bir meslek olarak öğretmenlik, yalnızca bildiklerini aktarma konumundan çıkarak aynı zamanda öğrencilerine model olmaya dönüşmüştür. Her öğretim düzeyinde model olabilecek öğretmen davranışları, anadilin etkin kullanımı, ses tonu, jest ve mimikleri etkili kullanma, açık ve anlaşılır yönergeler sunma, derse zamanında ve hazırlıklı gelme, öğrenci ile iyi ilişkiler kurma, tüm öğrencilerle iletişim kurmaya çalışma, demokratik bir ortam yaratma, etkili yöntem seçme, araç-gereç kullanma şeklinde sıralanabilir (Balcı, 1993; Sönmez, 2003). İyi öğretmenin nitelikleri arasında, öğrencilerle iyi ilişkiler kurmak, sınıftaki eğitici ortamı hazırlayan ve sürdüren etkili kararlar almak, kararları kırıncı olmadan diğer insanlara iletebilmek, daima öğrencileri ve eğitimi düşünmek gibi hususlar yer almaktadır (Reed ve Bergeman, 1992).

Eripek'e göre (Ed: Hakan, 1993), okul, çocuğun akademik öğrenmelerinden olduğu kadar sosyal öğrenmelerinden de sorumludur. Bu yönüyle çocukların mevcut uygun davranışlarını korumaları, yeni uygun davranışlar edinmeleri ve bunları geliştirmeleri, varsa uygun olmayan davranışlarını azaltmaları ya da ortadan kaldırmaları, toplum yaşamına başarılı bir biçimde uyum sağlamalarında önemli olmaktadır. Profesyonel anlamda öğretmcinin rolleri, değişik strateji, yöntem ve teknikleri aynı zamanda araç gereçleri kullanabilen, dönüt, düzeltme, ipucu, pekiştireçlere yer veren, öğrenciye sevgiyle yol gösteren, değerlendirme süreçlerini bilen ve sonuçları yorumlayan bir kişiliği gerektirir (Sönmez, 2003).

Bunun yanında Dewey'e göre okullar ve sınıflar, insanların katılımcı demokrasiye hazırlandığı yerlerdir. Çünkü insanlar yaptıkları ve yaşadıkları şeyleri daha iyi öğrenirler. Demokratik yaşayış, önemli yönetim kararlarına toplumun çeşitli şekillerde katılmasını öngörmektedir. Eğer sınıfta alınan önemli kararlara öğrenci katılmazsa, daha sonraki hayatında otoriterlik ve itaat uçlarından birisinde bulunur (akt: Ergün ve Duman, 2008). Öğretmenler buldukları okulda birer modeldir ve davranışlarıyla birçok değer ve erdemi empoze ederler. Bu anlamda öğretmene büyük sorumluluklar düşmektedir. Olumlu model olarak, olumlu değerler sistemine sahip bireyler yetiştirmek öğretmenin önemli bir sorumluluğudur (Güven v.d. 2008). Saban (2000)'a göre, öğrenci üzerinde öğretmenin ne anlattığından çok, ne yaptığı etkili olmaktadır.

Okulun bu işlevini yerine getirmesinde en büyük sorumluluk yine öğretmene düşmektedir. Bu anlamda öğretmenin model olarak önemli bir işlevi daha ortaya çıkmaktadır. Öğretmenler "öğrencilere model olma" rolünü üstlenmiş durumdadırlar. Öğrenciler, öğretmenlerinin giyim şekillerini, konuşmalarını, demokratik ya da katı tutumlarını, sorun çözme yöntemlerini, değerlerini kendilerine örnek alma eğilimindedirler (Demirtaş, 1999).

Üniversiteler ortaçağdan bu yana kurumsal olarak varlıklarını korumakla birlikte, yetiştirdikleri insan tipinde sürekli değişimin öncüsü de olmuşlardır. Evrilen dünyada teknolojik, ekonomik ve politik değişimler, hem üniversitelere yön veren hem de üniversiteler tarafından yönlendirilen unsurlar olmuştur. Ülkemizde özellikle 1980'li yıllarla birlikte ülkede ihtiyaç duyulan eğitimcilerin eğitiminin de üniversite eğitimi kapsamına alınması, üniversitelerde eğitilen öğretmenlerin alanlara gitmesiyle bu değişimin daha alt basamaklardaki eğitim kurumlarında da daha yakından takip edilmesine neden olmuştur.

Modern günümüzde bilgi artık yaratıcılığı gerektirmektedir. Eğitim sadece entelektüel bir aktivite değil, aynı zamanda ana problemlerin tanımlanmasına yönelik bir metodoloji; sadece çözümlere yönelik bir araç değil, ama aynı zamanda problemin yorumlanabilmesidir. Bu açıdan bakıldığında, öğretmen eğitiminde pedagojik formasyonun kalitesi, bunları sağlayacak en iyi yollardan biridir (Rozov, 2004).

Aynı zamanda, sürekli gelişme ilkesinin temelinde eğitim yatmaktadır. Üniversiteler, bireyleri geleceğe hazırlayan, yaşam koşulları içerisindeki davranış tarzlarını şekillendiren, dünyanın yetişmiş insan gücünü karşılama yarışında olan kurumlardır. Dolayısıyla taşıdıkları toplumsal sorumluluğun bilincinde olarak; çalışanların ve öğrencilerin fikirlerine değer veren "müşteri odaklı" bir yönetim mantığıyla kendilerini giderek geliştirebilirler (Henden, 2004)

Şatır (2004)'a göre, günümüz üniversite mensupları tarafından en fazla düşünülen, değerlendirilen ve çözüm aranan problemlerden birinin öğrencinin derse ilgisi, motivasyonu ve öğrenme arzusu olduğu bilinmektedir. Genelde çözüm olarak uygulanan yöntemlere bakıldığında ise, büyük oranda öğrenci merkezli sorunlara odaklanıldığı ve öğrencinin değişmesi gerektiği sonucuna varan çözümler üretildiği görülmektedir. Eğitim camiasının önemli problemlerinden olan bu soruna ders dışında bir anlamda sosyal yaşamda öğretim elemanı ile öğrenciler arasındaki

iletişim ile büyük oranda çözüm bulunabilir. İnsanların sağlıklı iletişim kurmasının iletişim kanallarının etkin kullanılması ile mümkün olduğu gerçeği düşünüldüğünde, sosyal yaşamda öğretim elemanı – öğrenci ilişkilerinin önemi ortaya çıkmaktadır. Bu bağlamda, dersini bilmeyen öğretim elemanından çok, iletişim kanallarını etkin kullanamayan öğretim elemanı kavramı ortaya çıkmakta ve çözüm beklentileri bu noktada buluşmaktadır.

Fakültelerde görev alan öğretim elemanları, akademik kimliklerinin yanında aynı zamanda öğretim rolünü üstlenmiş profesyonel öğretici kişiler olmalıdırlar. Bu amaçla son yıllarda eğitim fakültesi çıkışlı doktora öğrencileri hariç, akademisyenliğe hazırlanan diğer fakültelerin doktora öğrencilerine formasyon anlamında eğitim bilimlerine ait Gelişim ve Öğrenme dersi ile Öğretimde Planlama ve Değerlendirme dersi verilmektedir. Özellikle söz konusu olan öğretmen yetiştirme ise, burada görev alacak olan akademik personelin eğiticilik rolü ve model olma gücü daha ön plana çıkmaktadır. Bu açıdan bakıldığında, eğitim fakültelerinde görev alan ve geleceğin eğitim kadrosunu yetiştiren öğretim elemanlarının, kendi davranışlarının da ön plana çıkarılıp değerlendirilmesi gerektiği düşünülebilir.

Bu çalışma, öğretmen adaylarının öğretim elemanlarının davranışlarına yönelik olarak oluşan düşüncelerini ve bu düşüncelerin oluşmasına temel teşkil eden somut deneyimlerini öğrenmeyi amaçlamaktadır. Bu amaçla aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

1- Öğretim elemanlarının sergiledikleri ve öğretmen adaylarınca olumlu olarak değerlendirilen davranışlar nelerdir?

2- Öğretim elemanlarının sergiledikleri ve öğretmen adaylarınca olumsuz olarak değerlendirilen davranışlar nelerdir?

3- Öğretmen adaylarının, öğretim elemanlarının davranışlarına yönelik olarak sahip oldukları metaforlar nelerdir?

“En büyük öğretmenlerim, öğrencilerimdir” sözünden hareketle, yeni kuşakların eğitiminde önemli bir rol üstlenecek olan sınıf öğretmeni adaylarının, öğretmenlik mesleğini yapmaya başladıklarında, diğer öğrenim basamaklarındaki öğretmenlerin davranışlarından etkilendikleri gibi, öğrenciliklerinin son basamağında oldukları fakültelerinde eğitim rolünü üstlenen öğretim elemanlarının da davranışlarından farkında olarak ya da olmadan etkilenecekleri ve kendilerine bir rol modeli çizecekleri düşünülebilir. Bu düşünceyle, eğitim fakültelerinin son sınıfında okuyan öğretmen adaylarının kendi öğretmenlerini değerlendirmeleri yoluyla, bir taraftan mesleğe atıldıklarında çizecekleri öğretmen profilinin ortaya çıkarılması, bir taraftan da model olacağı düşünülen öğretim elemanlarının davranışlarının öğrenci gözüyle değerlendirilmesi, öğretmen eğitiminde önemli veriler sağlayabilir. Özellikle öğretmen yetiştiren kurumlarda ders veren ve eğitimcilerin eğiticileri olan öğretim elemanları bu araştırmanın sonuçları ile kendi davranışlarına yönelik bir resim çizerek, bilinçli ya da farkında olmaksızın gösterdikleri davranışların öğrencilerin gözünde nasıl görüldüğüne yönelik bir anlayış geliştirmesi bakımından da önemli olarak görülebilir.

Araştırma, Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi'nin bir bölümünde öğrenim gören 4. sınıf öğrencileri ve araştırmacının hazırladığı veri elde etme formunun çizdiği sınırlar içinde onların verdikleri ve samimi olduğu kabul edilen görüşleri ile sınırlıdır.

Yöntem

Araştırma, nitel bir çalışmadır. Olgubilim deseni ile şekillendirilen araştırmada (Yıldırım ve Şimşek,2006) yoğun örnekleme yöntemi kullanılmıştır (Patton, 1990; akt: Flick, 2002:69).

Araştırma Grubu

Araştırmanın çalışma alanına, Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi'nin bir bölümünde öğrenim gören 4. sınıf öğrencilerinden 24 kişi alınmıştır. Dört senelik eğitimleri süresince öğretim elemanlarının davranışlarına yönelik olarak daha kapsamlı bir deneyim elde etmiş olabilecekleri düşünüldüğünden, özellikle son sınıf öğrencileri araştırma kapsamına alınmıştır. Çalışma alanına ilişkin özet tablo aşağıdadır:

Tablo1: Çalışma kapsamına alınan katılımcıların özellikleri

Katılımcı	Cinsiyeti	Okuduğu Bölüme ÖSS Tercih Sırası	Katılımcı	Cinsiyeti	Okuduğu Bölüme ÖSS Tercih Sırası
K.1	Erkek	1.Tercih	K.13	Kız	1.Tercih
K.2	Erkek	2.-10.Tercihler	K.14	Erkek	11. ve üstü Tercih
K.3	Kız	1.Tercih	K.15	Kız	2.-10.Tercihler
K.4	Kız	2.-10.Tercihler	K.16	Kız	2.-10.Tercihler
K.5	Kız	1.Tercih	K.17	Kız	11. ve üstü Tercih
K.6	Kız	2.-10.Tercihler	K.18	Erkek	2.-10.Tercihler
K.7	Erkek	2.-10.Tercihler	K.19	Erkek	11. ve üstü Tercih
K.8	Kız	2.-10.Tercihler	K.20	Kız	2.-10.Tercihler
K.9	Kız	2.-10.Tercihler	K.21	Kız	2.-10.Tercihler
K.10	Kız	11. ve üstü Tercih	K.22	Erkek	11. ve üstü Tercih
K.11	Kız	2.-10.Tercihler	K.23	Kız	1.Tercih
K.12	Kız	2.-10.Tercihler	K.24	Kız	11. ve üstü Tercih

Çalışmada öğretim elemanlarının davranışlarına yönelik olarak öğrenci algılarına ilişkin veriler toplanmış, bu verilerin elde edilmesinde ise mecaz yoluyla veri toplama yöntemi kullanılmıştır. Her olay kendi ortamı içinde en iyi şekilde anlaşılabilmesi için, araştırmacı araştırma kapsamına alınan öğretmen adaylarının okul ortamında ara saatlerde formları doldurmalarını sağlamıştır. Araştırmaya dâhil edilen öğretmen adayları, önemli veri kaynakları olarak kabul edilmiş, veri formlarının doldurulmasında açık ve esnek bir tutum izlenerek, araştırma sorularına ilişkin mümkün olduğu kadar ayrıntılı ve derinlemesine bilgi toplanmaya çalışılmıştır.

Veri Toplama Aracı

Verilerin toplanması için, araştırmacı tarafından geliştirilen, ön çalışma ve uzman görüşlerinden sonra son halini alan, dört maddelik bir form kullanılmıştır. Formdaki ilk madde katılımcıların kişisel özelliklerini belirlemeyi amaçlamaktadır. İkinci madde, öğrencilerin öğretim elemanlarının davranışları ile ilgili olarak olumlu buldukları davranışların belirlenmesine; üçüncü madde ise olumsuz davranışların belirlenmesine yöneliktir. Formda yer alan son kısım, öğretim elemanlarının davranışlarına yönelik olarak öğrencilerin bir benzetimde bulunabilecekleri ve niçin bu benzetimde buldukları ile ilgili bilgi verebilecekleri ya da somut yaşantılarını yazabilecekleri bir alandan oluşmaktadır.

Verilerin Analizi

Elde edilen veriler üzerinde tipolojik (Hatch, 2002) bir analiz yapılmıştır. Bu yolla veriler genel bir çerçeve içinde yapılan kodlama ile çözümlenmiştir. Veriler bir taraftan daha önceden belirlenen kavramlar etrafında toplanıp çözümlenirken, bir taraftan da satır satır okuma tekniği ile yeni kodlar oluşturulmuştur. Daha sonraki aşamada ise, temalar oluşturularak bulgular elde edilmiştir. Benzetmelere yönelik verilerin analizinde ise, öncelikle benzetimler olumlu ve olumsuz olmak üzere ikiye ayrılmıştır. Daha sonra öğrencilerin bu benzetimlerde bulunmalarına neden olan somut yaşantıları veya düşünceleri, formda yazıldığı şekliyle kodlanmaya ve temaların oluşturulmasına dönük olarak analiz edilmiştir.

Araştırmanın Geçerliliği ve Güvenirliği

Araştırmanın güvenilirliğini sağlamak ve geçerliliğini artırmak için Modus Operandi Yaklaşımı, Kanıt ve Olumsuz Durumların Aranması Yaklaşımı, Katılımcı Kontrolü Yaklaşımı ve Quasi-Statistics Yaklaşımı (Maxwell, 1996) kullanılmıştır. Bu yaklaşımlar yoluyla araştırmacının dışında, nitel araştırma konusunda uzman bir kişinin kontrol listesiyle yapılan işlemleri tekrar gözden geçirilmesi sağlanmış; bunun yanında ortaya çıkan durumlardan farklı, onlarla çelişen ve olumsuz durumların aranması ve ortaya çıkarılmasına çalışılmış ve örnekleme alınan kişilerle, elde edilen veriler paylaşılarak doğruluğu teyit ettirilmiştir. Bunun yanında elde edilen temalarda frekans yoğunlukları verilmiştir. Ayrıca, katılımcılara ilişkin ön bilgiler Tablo 1’de verilerek, öğrencilerden doğrudan alıntılara katılımcı kodlarıyla yer verilmiştir.

Bulgular

Araştırmanın sorularını cevaplamaya yönelik olarak bulgular, öğrenci algılarına göre öğretim elemanlarının olumlu davranışları; öğrenci algılarına göre öğretim elemanlarının olumsuz davranışları ve öğretim elemanlarının davranışlarına yönelik olarak öğrencilerin kullandıkları benzetimler olmak üzere üç ana tema etrafında örgütlenmiştir:

Öğrenci Algılarına Göre Öğretim Elemanlarının Olumlu Davranışları

Öğrencilerin öğretim elemanlarının davranışlarına dönük olarak olumlu yöndeki ifadeleri dört alt temayı oluşturmuştur. Her alt temada farklı öğrencilerin ifadelerinden alıntılara yer verilmiştir.

Derse hazırlık ve zamanlama (Frekans: 2)

Öğretim elemanlarının öğretmen adayı öğrencilere anlattıkları gibi kendilerinin de derslerine hazırlıklı gelmeleri, derslerini önceden belirledikleri bir düzen içinde anlatmaları ve derse zamanında gelip zamanında dersi bitirmeleri, olumlu davranış olarak belirtilmiştir.

“derse zamanında ve hazırlıklı geliyorlar” (K.7)

Derslerde esnek olabilme (Frekans: 5)

Derslerde katı kurallar yerine öğrenciye görelilik ilkesini uygulayan öğretim elemanlarının davranışları olumlu bulunan davranışlar arasında yer almaktadır. Derse devam konusunu bir tehdit aracı olmaktan çıkaran, işlenen konulardan sınavda nasıl sorular çıkabileceği konusunda yönlendirmelerde bulunan, ilköğretim veya ortaöğretimden farklı şekilde sınıf yönetimi becerisine sahip öğretim elemanlarının davranışları, öğrenciler tarafından olumlu biçimde algılanan davranışlar olarak belirtilmiştir.

“derslerinde devam zorunluluğu aramaması” (K.4)

“notu koz olarak kullanmaması” (K.12)

Alan ile ilgili yeterli ve güncel bilgi, formasyon gücü (Frekans: 12)

Öğretim elemanlarının olumlu olarak görülen bir diğer davranışının, derse girdiği alan ile ilgili olarak yeterli ve güncel bilgilerle donanımlı olması şeklinde belirtilmiştir. Özellikle söz konusu olan öğretmen adayları olduğu için, alan ile ilgili güncel gelişmelerin ve değerlendirmelerin aynen yansıtılmasını sağlayan öğretim elemanlarının bu davranışının öğrenciler tarafından beğenildiği düşünülebilir.

“derslerinde birçok kaynaktan bilgi aktarıyor” (K.3)

“derse devamı zorunluluk yoluyla değil, ders anlatma becerisi ile sağlıyor” (K.12)

İletişim, paylaşma ve alçakgönüllülük (Frekans: 25)

Öğretim elemanlarının öğrencileri ile kurdukları samimi ve içten iletişim, deneyimlerini öğrencileriyle paylaşmaları ve yararlanmalarını sağlamaları, öğrencilere karşı olan alçakgönüllü tavırlar ve öğrencileri önemseme; öğrenciler tarafından beğenilen davranışlar olarak belirtilmiştir. Üniversite yıllarında birçok zorlukla karşılaşan öğrenciler, öğretim elemanlarının olumlu yaklaşımları sonucu sorunlarının çözümünde veya en azından sorunlarının dinlenmesinde kendilerinde yalnızlık duygusunu engellediği düşünülebilir.

“deneyimlerini öğrencileriyle paylaşıyorlar” (K.6)

“empati kurarak bizi anlayabilmesi” (K.15)

Öğrenci Algılarına Göre Öğretim Elemanlarının Olumsuz Davranışları

Öğrencilerin öğretim elemanlarının davranışlarına dönük olarak olumsuz yöndeki ifadeleri üç alt temayı oluşturmuştur. Her alt temada frekans sayıları ve farklı öğrencilerin ifadelerinden alıntılara yer verilmiştir.

Katı tutumlar (Frekans: 9)

Özellikle sınav haftalarında öğrencilerin öğretim elemanları tarafından birer potansiyel suçlu gibi görülmesinin, öğrencilerde tedirginliğe neden olduğu belirtilmiş ve olumsuz davranışlar içinde ifade edilmiştir.

“sınav salonunda öğrenciyi bir suç makinesi gibi görmeleri” (K.2)

“derslere devam konusunda ısrarcı davranıyorlar” (K.5)

İletişimsizlik ve küçümseme (Frekans: 17)

Öğrenciler, öğretim elemanlarının kendilerini küçümseyen tavırlar içine girmelerinin kendileri için önemli fakat olumsuz bir davranış olduğunu belirtmişlerdir. Küçümseyici davranışların aynı zamanda iletişimde baştan engeller yarattığı da düşünülebilir.

“öğrenciye karşı mesafeli ve resmi duruyorlar” (K.1)

“bizlere halen ilkökul öğrencisi gibi davranmaları” (K.17)

Alanda ve formasyonda yetersizlik (Frekans: 19)

Öğretim elemanlarının alanlarında yeterince etkili olamamaları, aynı zamanda formasyon zayıflığının beraberinde derslerde önemli eksikliklerin oluşmasına neden olduğu öğrenciler tarafından belirtilmiştir.

“düz anlatım yöntemini çok kullanıyorlar” (K.4)

“sanki derslere zorla geliyormuş gibi tavır takınmaları” (K.9)

Öğretim Elemanlarının Davranışlarına Yönelik Benzetimler

Araştırmanın son sorusuna cevap bulmaya yönelik olarak öğrenciler tarafından yapılan ve öğretim elemanlarının davranışlarını konu alan benzetimleri, olumlu ve olumsuz olarak iki alt başlık altında verilmiştir:

Olumlu benzetimler

Yardım vakfi

Mesleğe hazırlayan usta

Mısır patlatma makinesi

Deneyimli şoför

Yumuşak bir el

Ev sahibi

İğne ile kuyu kazmak

Öğretim elemanlarına yönelik yapılan benzetimlerden olumlu olan benzetimlere yönelik açıklamalara veya yaşanan somut deneyimlere bakıldığında, olumlu benzetmeye neden olan olayların aynı zamanda olumlu davranış örnekleriyle uyduğu söylenebilir. Öğrenci ile iletişimin iyi olması, mesleğe ve yaşama yönelik deneyimlerin paylaşılması, öğrenciye gösterilen özen, sevgi ve saygı, düşüncelerinin ve fikirlerinin dinlenmesi, olumlu benzetimlerde oldukça önemli olmuştur denebilir.

Öğretim elemanlarının davranışları, “soğuk kış günü, pencere önündeki kuşu içeri alan yumuşak bir el” gibidir, çünkü “daha önce ailesinden hiç ayrılmamış biri olarak buraya gelirken oldukça tedirgindim. Güven duygum yoktu. Yanlış arkadaşlıklar edinmekten korkuyordum. Fakat hocalarım, –hocalardan isimler verilmiş ancak araştırmacı tarafından bu kısımdan çıkarılmıştır- bana çok yardımcı oldular. Ailem gibi sevgi gösterdiler. Korudular, kolladılar. En iyi şekilde yetişmemiz için ellerinden geleni yaptılar. Her şeyin vizeden alınan not olmadığını öğrettiler. Hayatın güzelliklerini fark ettirdiler.” (K.11)

Öğretim elemanlarının davranışları, “mısır patlatma makinesi” gibidir, çünkü “ÖSS’den sonra mesleğe yönelik olarak hiçbir şey bilmediğimiz konularda yetiştiriliyoruz. Mısırın patlamış hali gibi bizi mesleğe hazır konuma getiriyorlar” (K.5)

Olumsuz benzetimler

Gemisini kurtaran kaptan

Dünyanın merkezi

Oligarşik dönem yöneticisi

Elinde güzel ama zehirli bir elma bulunduran cadı

İskelator (bir çizgi film karakteri*)

Kan emen vampir

Tulumba

Kapalı kutu

At gözlüğü

Duvar

Robot

Devekuşu

Gardiyan

Öğretim elemanlarına yönelik yapılan benzetimlerden olumsuz olan benzetimlere yönelik açıklamalara veya yaşanan somut deneyimlere bakıldığında, olumsuz benzetmeye neden olan olayların aynı zamanda olumsuz davranış

* Bu not araştırmacıya aittir.

örnekleriyle uyduğu söylenebilir. Öğrenci ile iletişimin kötü olması, paylaşımın olmaması, öğrenciye gösterilen özen, sevgi ve saygıda olumsuzluklar, öğretim elemanının gösterdiği katı, kuralcı tutumlar onların olumsuz benzetimlerinde oldukça önemli olmuştur denebilir.

Öğretim elemanlarının davranışları, “*Oligarşik dönemdeki yöneticiler*” gibidir, çünkü “*gerek ders içinde gerekse ders dışında demokratik bir ortam sağlamıyorlar. Sürekli kendi bildiklerini okuyorlar ve diğer görüşlere hiçbir değer vermiyorlar. Not silahı ile tehdit ediyorlar. Otorite ve disiplini sağlama uğruna tek tip insan yetiştirilmesine neden oluyorlar*” (K.7)

Öğretim elemanlarının davranışları, “*gardıyan*” gibidir, çünkü “*bizleri birer öğrenci gibi değil de mahkûm gibi görüyorlar. Bir zamanlar kendilerinin de öğrenci olduklarını unutup sanki hayata akademisyen olarak başlamışlar gibi...*” (K.24)

Öğretim elemanlarının davranışları, “*gemisini kurtaran kaptan*” gibidir, çünkü “*çünkü kendi kariyerleri peşinde koşuyorlar, öğrencileri ise daha geri planda bırakıyorlar*” (K.1)

Tartışma

Araştırma sonuçlarına bakıldığında, olumlu olan öğretim elemanı davranışları derse hazırlıklı ve zamanında gelme, öğrenci ile iyi bir iletişim ve paylaşma, bununla ilgili olarak ona değer verme, düşünceleri olan bir insan olarak saygı gösterme, alanı ve formasyonu ile ilgili yeterli, derslerinde daha esnek kurallara başvurma şeklinde sıralanırken; öğretim elemanlarının olumsuz davranışları ise iletişim kopukluğu ya da yetersizliği, alanda ve formasyonda zayıflık, katı tutumlar, öğrenciye karşı saygısız ve küçümseyici tavırlar şeklinde temalarda toplanmıştır.

Bu davranışlardan öğrenciye karşı olan saygı, sevgi ve iletişime yönelik olan ifadelerdeki frekans yoğunluğu dikkat çekicidir. Bu durumda, öğrenciler açısından beklentinin iletişim, saygı ve sevgi çerçevesinde döndüğü düşünülebilir. Bunun yanında aynı sonuç, öğrencilerin öğretim elemanları ile bu yönde bir sorun yaşadıklarının da göstergesi olarak görülebilir.

Olumsuz benzetmelerin yoğunluk olarak olumlu olan benzetmelerden daha fazla olması, bu araştırmanın dikkat çekici bir diğer bulgusu olarak görülebilir. Buradan yola çıkarak, öğrencilerin gözünde öğretim elemanı, daha çok öğrencilere yönelik olarak olumsuz davranışlarıyla ön plana çıkmaktadır denilebilir.

Ortaya çıkan diğer sonuçlardan katı tutumlar ve formasyon eksikliği, Calp (2008) tarafından yapılan araştırma bulguları ile paralellik göstermektedir. Sözü edilen araştırmada, öğretim elemanlarının yarattığı sınav kaygısı, hocaların zevksiz ve itinasız ders anlatımı olumsuzluklar olarak gösterilmiştir.

İletişime yönelik elde edilen bulguya benzer bulgulardan da söz etmek mümkündür: Üniversitede öğrencinin derse ilgisi, motivasyonu ve öğrenme arzusu ile ilgili olarak yapılan çalışmada (Şatır, 2004), motivasyon sorunlarına yönelik

çözüm olarak ders dışında yani sosyal yaşamda öğretim elemanı ile öğrenciler arasındaki iletişimin önem verilmesi gerektiği belirtilmiştir. Bunun yanında dersini bilmeyen öğretim elemanından ziyade iletişim kanallarını etkin kullanamayan öğretim elemanı kavramı ortaya çıkmış ve çözüm olarak beklentilerin de bu noktada bulunduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Bu araştırma, sadece öğrencilerin gözünde öğretim elemanlarının davranışlarının nasıl algılandığına dönüktür. Ayrıca “Öğretim elemanlarının gözünde öğrenci davranışları nasıl bir izlenim yaratmaktadır?” sorusunu cevaplamaya yönelik bir çalışmanın yapılması, eldeki araştırmayı tamamlayacaktır. Böyle bir çalışma aynı zamanda, öğrenci ile öğretim elemanı arasında yaşandığı düşünülebilecek olan olumsuzlukların en aza indirilmesinde, olumlu yönlerin ise en üst düzeylere çıkarılmasında yeni yollar önerebilir.

Kaynakça

- Alkan, C. (2003). *Öğretmenlik mesleğine giriş*. (Ed: V.Sönmez). Ankara: Anı
- Balci, A. (1993). *Etkili okul: kuram, uygulama ve araştırma*. Ankara: Yavuz Dağıtım
- Calp, Ş. (2008). Sınıf öğretmenliği lisans programı öğrencilerinin eğitsel rehberlik ihtiyaçlarının belirlenmesi üzerine bir araştırma. *VII. USOS. Bildirileri* Çanakkale: Onsekiz Mart Üniversitesi
- Demirtaş, H. (1999) Sınıf İçinde Öğretmen Davranışları. *Öğretmen Dünyası Yıl: 20, Sayı:238*
- Ergün, M. T. Duman. (2008) Kritik Durumlarda Öğretmen Davranışları. *Türkiye Sanal Eğitim Bilimleri Kütüphanesi Afyon Kocatepe Üniversitesi (www.aku.edu.tr 10.06.2008)*
- Eripek, S. (1993). Öğrenci davranışlarını değiştirme. A. Hakan (Ed.), *Eğitim Bilimlerinde Çağdaş Gelişmeler* (ss. 133-145). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları
- Flick, Uwe. (2002). *Qualitative Research*. London: Sage Publication.
- Güven, S. v.d. (2008). Sınıf öğretmenliği lisans programı öğrencilerinin karakter eğitimi konusundaki yetkinlik inançları. *VII. USOS Sempozyum Bildirileri*. Çanakkale: Onsekiz Mart Üniversitesi
- Hatch, J.Amos. (2002). *Doing Qualitative Research In Education Settings*. New York: State University Press.
- Henden, R. (2004). *Üniversitelerde toplam kalite yönetimi anlayışı üzerine*. Uluslararası Üniversite Eğitimi Kongresi’nde sunulmuş sözlü bildiri. Fatih Üniversitesi, İstanbul
- Maxwell, Joseph A. (1996). *Qualitative Research Design*. London: Sage Publication
- Reed, A.J.S./ V.E.Bergeman. (1992). *In the Classroom: An Introduction to Education*. Guilford
- Rozov, N. (2004). *Pedagogical education as generating the actual function of universities*. Uluslararası Üniversite Eğitimi Kongresi’nde sunulmuş sözlü bildiri. Fatih Üniversitesi, İstanbul
- Saban, A. (2000). *Öğrenme Öğretme Süreci*. Ankara: Nobel
- Sönmez, V. (2003). *Öğretmenlik mesleğine giriş*. Ankara: Anı
- Saracaloğlu, Asuman Seda. A. Kaşlı. (2001). Öğretmen adaylarının bilgisayara yönelik tutumları ile başarıları arasındaki ilişki. *Ege Eğitim Dergisi*. 1 (1): 112–127.
- Şatır, M. (2004). *Sosyal yaşamda öğretim elemanı – öğrenci etkileşiminden eğitime yansıyanlar*. Uluslararası Üniversite Eğitimi Kongresi’nde sunulmuş sözlü bildiri. Fatih Üniversitesi, İstanbul
- Terzi, A.R. (2002). Sınıf Yönetimi Açısından Etkili Öğretmen Davranışları. *Milli Eğitim Dergisi, Sayı: 155–156*
- Yıldırım A. H. Şimşek. (2006). *Nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık
- Yin, R.K. (2003). *Case study research*. London: Sage Publication